

PRESSINFORMATION FRÅN SVERIGES ORNITOLOGISKA FÖRENING

Mellanskarven

offer för myter och populism

Skarven är ett utmärkt exempel på de utmaningar vi ställs inför när det gäller politik och ekologi. Den är iögonfallande, den påverkar sin livsmiljö och den väcker känslor. Även människor som sällan eller aldrig har sett en skarv tycker ofta mycket illa om den. Att sedan EU:s regelverk skyddar skarven gör det bara enklare att profitera på missnöjet.

I Sveriges riksdag väntar flera motioner angående utökad skarvjakt på att bli behandlade. Det är ytterligt sällan som vi i riksdagsmotioner möter ett så vårdslöst språk och ett så bristande eller felaktigt faktaunderlag som när det gäller skarvarna. Några av de aktuella riksdagsmännen har dessutom i debattartiklar tagit ut svängarna ytterligare. Även Stockholms landshövding Per Unckel har uttalat sig okunnigt i skarvfrågan.

I år är det val till riksdagen. Med stor sannolikhet kommer skarven att figurera i många lokala debatter. Därför tycker vi att det är viktigt att slå hål på några av de myter som finns – och som ofta används som argument för att skarven i princip skall vara fredlös i vårt land. På de följande sidorna berättar vi om skarvarna i Sverige, deras historia och populationsutveckling.

Olika arter och olika raser

Vi har i Sverige två olika arter av skarvar, storskarv *Phalacrocorax carbo* och toppskarv *Phalacrocorax aristotelis*.

Storskarven förekommer dessutom i två olika raser, dels den atlantiska *Phalacrocorax carbo carbo*, dels den i huvudsak söt- och bräckvattenlevande *Phalacrocorax carbo sinensis*. Den sistnämnda kallas ofta mellanskarv, men den är i princip lika stor som släktingen från Atlantkusten. Mellanskarvens vetenskapliga (latinska) namn *sinensis* härrör från att denna ras första gången beskrevs från Kina.

Den atlantiska storskarven är i huvudsak vintergäst i våra vatten, såväl längs västkusten som i Östersjön. Den flyttar hit under hösten från häckningsplatser i Norge och nordvästra Ryssland och stannar till i mars–april. Fynd av ben i gamla bosättningar (s.k. subfossil) antyder att denna ras kan ha häckat i Sverige långt tillbaka i tiden.

Mellanskarven häckar i Sverige, såväl längs våra kuster som i insjöar. En stor del av populationen flyttar under vinterhalvåret söderut genom Europa ner mot Medelhavet. På senare år har ett ökande antal börjat övervintra i södra Sverige.

Längs västkusten förekommer numera även toppskarven. Den är betydligt mindre än storskarven och har under häckningstid en svart tofs på hjässan. Längre var toppskarven en stor sällsynthet i svenska vatten, men från slutet av 1980-talet har den ökat markant och kan vintertid nu räknas i åtskilliga tusental. Sedan några år häckar den även på ett par platser i Bohuslän. Den häckar även talrikt bl.a. längs norska kusten och på Brittiska öarna.

Toppskarv, *Phalacrocorax aristotelis*, i sin helmörka häckningsdräkt. Endast den gula mungipan bryter av. FOTO: JOHN LARSEN

Storskarvar av rasen mellanskarv, *Phalacrocorax carbo sinensis*, i häckningsdräkt. FOTO: JOHN LARSEN

”Den dödar allt i sin väg”

Skarvarnas spillning är mycket rik på näringsämnen och har en frätande effekt på vegetation som träffas av spillningen. Efter hand leder det till att häckningsträden dör. Träden står sedan kvar som kala skelett.

Detta har lett till uppfattningen att skarven dödar allt som kommer i dess väg. Men det är fel eftersom spillningen några år senare göder den nya vegetationen på ön. Samtidigt är detta en naturlig dynamik, och vi måste vara medvetna om att det är en försvinnande liten del av våra sjöars och skärgårdars alla öar som hyser skarvkolonier. Vi har tiotusentals öar men bara omkring 200 skarvkolonier.

Ännu en aspekt som kan vara värd en tanke är att just skarvspillning genom tiderna varit livsviktigt för miljoner människor. All den guano som spridits som gödsel på världens åkrar är inget annat än lagrad skarvspillning!

Mellanskarven i Sverige

Mellanskarven häckade med säkerhet i Blekinge och Skåne under 1800-talet men fördrevs från båda landskapen mot slutet av århundradet.

I slutet av 1940-talet skedde en återetablering i Kalmar-sund. Utvecklingen gick mycket långsamt inledningsvis, men på 1980-talet tog expansionen fart. Från ca 1090 par 1982 ökade antalet till 11 500 par 1993, 26 000 par 1999 och 43 600 par 2006. Därefter har ökningen upphört och 2009 noterades 43 100 par.

Utvecklingen vänder

Det påstås ofta att mellanskarven ”ökar ohämmat” eller att ”ingen ände i skarvens explosionsartade tillväxt är i sikte”. Detta stämmer inte. Tvärtom ser vi som antytts ovan sedan ett antal år en stabilisering av beståndet och också lokala minskningar.

Det är samma utveckling som den danska populationen haft. I Danmark nåddes kulmen under 1990-talet. Därefter har antalet häckande par minskat.

Detta mönster är inte unikt för mellanskarven utan snarare typiskt för arter som är på expansion. En snabb ökning inledningsvis följs av en utplaning och därefter en minskning. Oftast sker sedan en stabilisering på en nivå ganska långt under maximiantalet.

Påverkan på fisk och fiske

Mellanskarven beskylls ofta för att förstöra både fiske och fiskbestånd. Skarvar kan göra skada på fisk som fångats i garn. Däremot är det mycket tveksamt om skarvarna påverkar fiskbestånden i nämnvärd utsträckning. Tvärtom pekar de flesta undersökningar på att skarvarna främst lever av fisk som inte är intressant för kommersiellt fiske eller fritidsfiske. I Hjälmarens har t.ex. fångsterna av gös ökat samtidigt som skarven vandrat in.

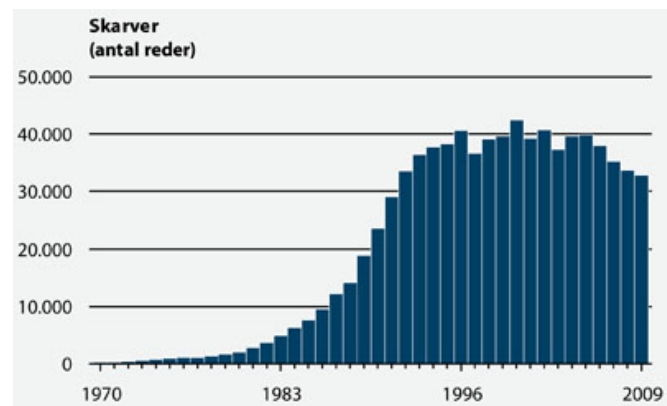
Fel fokus allvarligt

Det är mycket allvarligt att debatten om fisket i framför allt Stockholms skärgård är så hög grad gällt skarven. Risken är mycket stor att vi därmed missar de verkliga problemen som t.ex. övergödning och spridning av miljögifter. Debatten har fel fokus. I stället bör krafttag tas för att utreda vad det är som verkligen påverkar fisket. Likaså bör ekologin i Stockholms skärgård kartläggas.

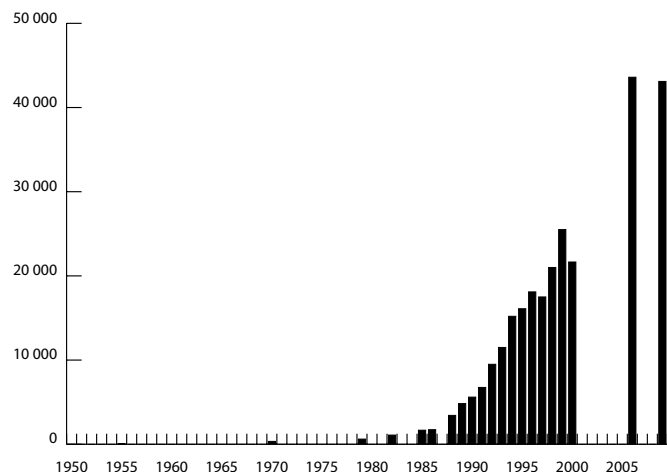

Data: Engström & Staav

Populationsutvecklingen för mellanskarven i olika delar av Sverige. Fortfarande ökar beståndet i några landsdelar, t.ex. på Gotland och längs Bottenvikskusten. Kraftiga minskningar har på senare år noterats i norra Uppland (-87 %), Kalmar-sund (-70 %), Skåne (-40 %) samt i sjöarna Vänern, Vättern, Mälaren och Hjälmarens. Röda punkter anger häckningskolonier. (Källa: Henri Engström och Roland Staav, 2009.)

Populationsutveckling för mellanskarv i Danmark 1970–2009. (Källa: Thomas Bregnballe, 2010.)

Populationsutveckling för mellanskarv i Sverige 1950–2009. Luckorna på 2000-talet beror på ofullständiga data. (Källa: Sveriges Ornitologiska Förening.)

Myten om ”den kinesiska fiskeskarven”

I en skrift som publicerades under 2008 framfördes uppfattningen att alla mellanskarvar som förekommer i Europa härrör från fåglar som importerades hit från Kina under 1500-talet. Därmed skulle mellanskarven vara en införd och ”invasiv” art och betraktas, i likhet med mink och mårhund, som icke önskvärd.

Denna skrift har fått stor uppmärksamhet och dess slutsatser har anammats av många som inte tycker om skarven. Likväl är skriftens huvudtes fel: Mellanskarven har urgammal förekomst i Europa och den europeiska förekomsten är på inget sätt isolerad. Tvärtom utgör denna den västligaste delen av en vidsträckt utbredning som sträcker sig från Stilla havet genom Asien till Europa.

Det är riktigt att skarvar sedan länge använts vid fiske i Kina och Japan. Det är också riktigt att 1500-talets sjöfarare introducerade detta bruk i Europa. Däremot är det oklart om man verkligen importerade skarvar eller om det var själva bruket som importerades. Klart är emellertid att bra fiskeskarvar omsider blev högt skattade och ofta användes som gåvor stormän emellan.

Men mellanskarven fanns här långt innan europeiska sjöfarare började bedriva handel med Kina. Det finns många fynd av skarvben i tidiga bosättningar runt om i Europa. Flertalet av dessa är bara bestämda till arten storskarv och ej rasbestämda. Anledningen är att forskarna först i sen tid lärt sig skilja raserna åt.

Ett subfossilt (ca 3000 år gammalt) fynd av skarvben från Bulgarien har dock visat sig härröra från mellanskarv. Detta visar att mellanskarven har urgammal hemortsrätt i Europa, och sannolikt gäller även andra subfossila fynd av skarvben i inlandsmiljöer i Centraleuropa mellanskarv.

Skarven offer för populism

Det som förenar olika former av populism är att man nonchalerar vedertagen kunskap och att man undviker att se frågors komplexitet. I stället söker man enkla lösningar. När det gäller mellanskarven har den fått klä skott för att fisket försämrats. Att skjuta bort skarvarna har blivit den enkla lösningen. I myten om den ”kinesiska fiskeskarven” har skarvhatet dessutom fått legitimitet trots att teorin inte håller ens för en enkel granskning.

Mera information:

Anders Wirdheim, SOF, 070-513 75 76 alt. 035-374 53

Utbredning för arten storskarv i Europa med angränsande delar av Asien och Afrika. Grön färg markerar förekomst året runt, orange enbart häckningsförekomst och blå färg enbart förekomst under vinterhalvåret. Den europeiska förekomsten är inte isolerad utan en västlig utlöpare av en vidsträckt utbredning. Den röda punkten visar fyndplatsen av ca 3000 år gamla ben av mellanskarv, dvs rasen *Phalacrocorax carbo sinensis*. (Källa: Magnus Ullman, 2010.)

Återfynd av i Sverige ringmärkta mellanskarvar *Phalacrocorax carbo sinensis*. Merparten av de svenska mellanskarvarna flyttar söderut genom Europa ner mot Medelhavet. Det sydligaste fyndet utgörs av en fågel vid Senegalfloden i Mali. (Källa: Thord Fransson, Naturhistoriska Riksmuseet, 2010.)